

Anul 1989

Cronologie internațională, națională și locală

Această cronologie, fără a fi exhaustivă, își propune să prezinte câteva dintre evenimentele social-politice semnificative ale anului, alăturând ceea ce s-a petrecut pe plan internațional, național și local, în Timișoara.

IANUARIE

În numărul din ianuarie 1989 al revistei din exil *AGORA* (vol. 2, nr. 1), condusă de Dorin Tudoran, este publicat poemul „*Balada vremii de murit*”, de Dan Deșliu. Revista apare în Philadelphia, SUA.¹

În URSS se desfășoară campania electorală pentru alegerea Congresului Deputaților Poporului, „pentru prima dată se admite depunerea mai multor candidaturi pentru un singur loc și prezentarea de candidați fără aprobarea prealabilă a PCUS”.²

6 ianuarie: *Consiliul de Securitate al ONU s-a întrunit la cererea Libiei pentru a examina situația creată ca urmare a doborârii a două avioane libiene de către avioane militare ale SUA.*

7 ianuarie: Ziua de naștere a Elenei Ceaușescu. Este sărbătorită printr-o solemnitate la care participă „membri și membri supleanți ai Comitetului Executiv al CC al PCR, Consiliului de Stat, ai guvernului, conducători ai organizațiilor de masă și obștești, ai unor instituții centrale”. Ziarele sunt pline de telegrame și de articole omagiale, având titluri de genul: „Vibrant omagiu eminentului om politic, savantului de renume mondial”, „Strălucită contribuție la progresul științei românești”, „Remarcabilă contribuție la dezvoltarea învățământului și științei românești”, „Noi expresii ale stimei și prețuirii față de cel mai distins reprezentant al științei românești”, „Înălțător exemplu de dăruire patriotică” etc.

7 ianuarie: „Hotărâre-Decret a Consiliului Politic Executiv v al CC al PCR și a Consiliului de Stat al RSR privind conferirea Titlului de Onoare Suprem «Erou al Republicii Socialiste România» tovarăsei Elena Ceaușescu”.

7-11 ianuarie: *La Paris se desfășoară lucrările Conferinței internaționale privind interzicerea armelor chimice. Se adoptă textul Declarației finale.*

11 ianuarie: *În Ungaria, Parlamentul adoptă o serie de măsuri democratice: pluralismul sindical, libertatea de asociere, dreptul la grevă, o nouă lege electorală, libertatea presei etc.*³

15 ianuarie: *Se adoptă prin consens Documentul final de la Viena al Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa (CSCE), document acceptat de România cu „rezerve și declarații interpretative”, care vor fi retrase la 6 ianuarie 1990.*

17 ianuarie: Departamentul Securității Statului adoptă *Planul de Măsuri nr. D/001247*, care are drept obiective dezvoltarea culegerii de informații și realizarea unui control informativ mai riguros asupra persoanelor suspecte.⁴

18 ianuarie: *La Praga au loc manifestații de comemorare cu ocazia împlinirii a 20 de*

¹ Eliza Dumitrescu, *De la proletcultism la disidență*, Jurnalul național, 5 oct. 2009, (<http://jurnalul.ro/scinteia/special/de-la-proletcultism-la-disidenta-522906.html#>)

² Ioana Ciodaru, *Anul revoluționar 1989 - calendar* (ed. a II-a), Ed. Institutul Revoluției române din Decembrie 1989, București, 2009

³ Nicolae Bocșan și Valeriu Leu (coord.), *Cronologia Europei Centrale (1848-1989)*, Ed. Polirom, Iași, 2001

⁴ Alexandru Oșca (coord.), *Revoluția română în Banat*, Ed. Sitech, Craiova, 2009, pp 119-120

ani de la moartea studentului Jan Palach, care și-a dat foc în semn de protest împotriva invaziei trupelor Tratatului de la Varșovia (la care România nu a participat). Se cer alegeri libere. Poliția intervine și face arestări. Printre cei reținuți este și Václav Havel, liderul Forumului Civic.⁵

18 ianuarie: *Limba estoniană este proclamată limbă oficială. În luna următoare, alte câteva republici sovietice adoptă hotărâri similare. (Expoziția Cronologia Războiului Rece, autor Romulus Rusan.)*

18 ianuarie: *În Polonia este adoptată rezoluția celei de-a XX-a Plenare a Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Unit Polonez cu privire la începerea convorbirilor la „masa rotundă”. (Expoziția Cronologia Războiului Rece, autor Romulus Rusan.)*

19 ianuarie: *În Polonia, generalul Wojciech Jaruzelski, secretar general al Partidului Muncitoresc Unit Polonez, invită Sindicatul Solidaritatea la negocieri privind viitoarea sa legalizare. Discuțiile, numite „masa rotundă”, vor începe la 6 februarie.*

19 ianuarie: *În Iugoslavia, este numit un nou prim-ministru, croatul Ante Marković.*

20 ianuarie: *Președintele SUA Ronald Reagan își încheie mandatul, fiind urmat de George H.W. Bush, care a fost vicepreședinte.*

23 ianuarie: *Are loc la Ateneul Român Simpozionul științific național cu tema: „Concepția tovarășului Nicolae Ceaușescu privind lupta poporului român pentru unitate național-statală, pentru afirmarea liberă, independentă, demnă și suverană a României socialiste în rândul statelor lumii”.*

26 ianuarie: *Ziua de naștere a lui Nicolae Ceaușescu. Telegrama de felicitare și articole omagiale: „O viață dăruită înfloririi multilaterale a patriei cu poporul, pentru popor”, „Prinos de profundă stimă și recunoștință ctitorului României moderne”, „Tovarășului Nicolae Ceaușescu, marele eroul al națiunii, cel mai vibrant și înălțător omagiu”, „Omagiu eroului între eroi” etc.*

26 ianuarie: *Canalul de televiziune francez Antenne 2 difuzează, în cadrul programului „Résistances”, părți dintr-un interviu acordat în 1988 de Dan Petrescu la Iași, în locuința lui Luca Pițu, jurnalistului Jean Stern (Gilles Schiller). Membrii echipei franceze au fost reținuți a doua zi, anchetați și expulzați. Caseta cu înregistrarea interviului a fost ascunsă și trimisă apoi în Franța, ajungând acolo la începutul anului 1989, prin intermediul mai multor persoane de încredere, printre care: Mihai Dinu Gheorghiu și Andrei Pleșu. Ulterior, interviul a fost difuzat integral la Radio Europa Liberă.*

26 ianuarie: *Au fost arestați Petre Mihai Băcanu, Mihai Creangă, Anton Uncu, Ștefan Niculescu-Maier și Alexandru Chivoiu. Ei au pus la cale, în clandestinitate, editarea și difuzarea unui ziar ilegal, numit „România”.*

29 ianuarie: *Ministrul ungar secretar de stat Pozsgay Imre numește mișcarea din 1956 drept „revoltă populară” și afirmă necesitatea sprijinirii maghiarilor din afara granițelor Ungariei.⁶*

FEBRUARIE

În Franța, vicepreședinta Ligii pentru Apărarea Drepturilor Omului în România, Ariadna Combes, fiica Doinei Cornea, constituie un Comitet pentru Apărarea Doinei Cornea.

În Bulgaria ia ființă primul sindicat independent – „Podkrepa”.

Frontul lituanian „Sajudis” (Mișcarea), care se prevalează de perestroika, devine numai după câteva luni de existență o adevărată a doua putere; în cursul acestei luni se pronunță pentru autodeterminarea Lituaniei.⁷

⁵ Nicolae Bocșan și Valeriu Leu, *op. cit.*

⁶ Nicolae Bocșan și Valeriu Leu, *op. cit.*

⁷ Eusebiu Narai, *Anul 1989 în Europa Centrală și de Est,*

3 februarie: La Bruxelles, în cadrul unei conferințe de presă are loc lansarea oficială a „Opération Villages Roumains”, urmată imediat de adoptarea de către cinci primari belgieni a primelor cinci sate românești. Presa occidentală, inclusiv Radio Europa Liberă, a păstrat un interes ridicat și constant pentru evenimentele organizate sub sigla OVR.

6 februarie: La Varșovia se semnează acordurile dintre Putere și Opoziție privind restabilirea pluralismului sindical.

10-11 februarie: În Ungaria, Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Socialist Ungar (comunist) adoptă o hotărâre privind reforma sistemului politic, acceptând trecerea la pluripartitism și alegeri libere⁸.

15 februarie: Se încheie retragerea trupelor sovietice din Afganistan.

18 februarie: Un raport al guvernului polonez îi acuză pe sovietici pentru masacrul de la Katyn, din 1939, atribuit până atunci armatei germane. (Expoziția Cronologia Războiului Rece, autor Romulus Rusan.)

20 februarie: În Kosovo are loc o demonstrație a minerilor albanezi, care cer îndepărtarea lui Miloșevici. Liderii de partid locali iau parte la demonstrație.⁹

21 februarie: În Cehoslovacia, Václav Havel este condamnat la nouă luni de închisoare pentru „incitare la acțiuni ilegale” și „obstrucționarea forțelor de ordine”. Populația cere eliberarea sa.¹⁰

23-25 februarie: Vizita în România a președintelui Iranului, Seyyed Ali Khamenei. Se semnează un „Memorandum de înțelegere referitor la colaborarea româno-iraniană în domeniile politic, economic, tehnico-științific și cultural”.

27 februarie: În Iugoslavia, la Ljubljana, are loc o demonstrație de solidaritate cu protestele minerilor din Kosovo. La ea participă unii lideri comuniști sloveni și este transmisă în direct la televiziune, fapt care accentuează sentimentele naționaliste.¹¹

28 februarie: La Belgrad, în fața Parlamentului, are loc o mare manifestație împotriva separatismului albanez din Kosovo. În ziua următoare, Miloșevici promite arestarea liderilor albanezi.¹²

MARTIE

Poetul Dan Deșliu trimite la Radio Europa Liberă o scrisoare deschisă în care vorbește despre „absurdul multilateral dezvoltat” în care plonjase România.¹³

2 martie: Liviu Babeș din Brașov își dă foc pe o pârtie de schi de la Poiana Brașov, lăsând scrisă lozinca anticomunistă „Stop morder! Brasov = Auschwitz”.¹⁴

6 martie: Ministerul de Externe sovietic repudiază doctrina Brejnev, a „suveranității limitate”, din 1968, declarând că viitorul statelor din Europa de Est se află în propriile lor mâini. (Expoziția Cronologia Războiului Rece, autor Romulus Rusan.)

9 martie: Comisia pentru drepturile omului a ONU adoptă o rezoluție prin care se cere anchetarea presupuselor încălcări ale drepturilor și libertăților cetățenești din România.¹⁵

8 și 12 martie: La Chișinău au loc mari demonstrații neautorizate.

(<http://www.memorialulrevolutiei.ro/index.php?page=revista-on-line/memorial-4/anul-1989>)

⁸ Nicolae Bocșan și Valeriu Leu, *op. cit.*

⁹ idem

¹⁰ idem

¹¹ idem

¹² idem

¹³ Eliza Dumitrescu, *op. cit.*

¹⁴<http://www.romanalibera.ro/aldine/history/stop-morder--brasov-auschwitz--povestea-martirului-liviu-babes-intr-un-interviu-acordat-de-sotia-sa-327529>

¹⁵ Ioana Ciodaru, *op. cit.*

10-11 martie: Radio Europa Liberă și BBC difuzează scrisoarea deschisă semnată de șase activiști PCR (Alexandru Bârlădeanu, Gheorghe Apostol, Silviu Brucan, Corneliu Mănescu, Grigore Răceanu, Constantin Pârvulescu) în care este criticată politica regimului Ceaușescu.

12 martie: *La Riga se demonstrează pentru independența Letoniei față de URSS.* (Expoziția Cronologia Războiului Rece, autor Romulus Rusan.)

14 martie: Comunicat de presă al Procuraturii Generale a RSR: „Organele securității statului au descoperit o gravă acțiune de trădare a intereselor țării și ale poporului roman, săvârșită de Răceanu Mircea, fost lucrător în diplomație, care s-a pus în slujba serviciului de spionaj al unei puteri străine. (...)”

15 martie: *În Ungaria, 15 martie este declarată zi națională, au loc mari demonstrații în întreaga țară.*

16 martie: *Se lansează și în Elveția „Opération Villages Roumains”.*

17 martie: Ziarul francez *Libération* publică un interviu acid la adresa regimului Ceaușescu, acordat de Mircea Dinescu. Textul, în lectura lui Virgil Ierunca și Alain Paruit, este difuzat în aceeași zi în cadrul emisiunii *Actualitatea culturală românească*, de la Radio Europa Liberă. Poetul este concediat de la *România literară*, exclus din partid și arestat la domiciliu. I se ia dreptul de semnătură și lui, și soției sale.¹⁶

17 martie: Dan Deșliu începe o grevă a foamei în semn de protest împotriva perchezițiilor la care a fost supus. Despre această situație se va afla în Occident abia la începutul lunii aprilie.¹⁷

17 martie: *Ungaria semnează Convenția ONU cu privire la statutul refugiaților. Ca urmare, nu va mai returna refugiații din țările comuniste. Aceasta va determina un exod masiv al est-germanilor dornici să emigreze în RFG, ceea ce va șubrezi regimul lui Erich Honecker. Totodată, va crește numărul românilor care se vor refugia în Ungaria.*

23 martie: *În Ungaria se votează legea care permite desfășurarea acțiunilor greviste¹⁸. Se constituie Masa Rotundă a Opoziției, grupând opt organizații politice.¹⁹*

24 martie: La Radio Europa Liberă se difuzează o scrisoare adresată președintelui Uniunii Scriitorilor din România, Dumitru Radu Popescu, prin care Mircea Dinescu protestează față de destituirea sa și față de faptul că este în permanență urmărit de securitate. Peste câteva zile, Geo Bogza, Ștefan Augustin Doinaș, Dan Hăulică, Octavian Paler, Alexandru Paleologu, Andrei Pleșu și Mihai Șora adresează lui Dumitru Radu Popescu o scrisoare prin care îi cer ca, în calitatea lui de președinte al Uniunii Scriitorilor, să-l apere pe poetul Mircea Dinescu.

25 martie: În ziarul *Drapelul Roșu*, din Timișoara, apare un grupaj de articole sub genericul: „În întâmpinarea Congresului al XIV-lea și a jubileului de la 23 August”. Acest titlu va fi reluat de câteva ori în lunile următoare.

28 martie: *Autonomia provinciilor Kosovo și Vojvodina este redusă prin votul Adunării*

---

¹⁶ Mihai Pelin (coord.), *Cartea albă a securității. Istorii literare și artistice 1969-1989*, Ed. Presa Românească, 1996, pp. 426, 505

¹⁷ idem, p. 430

¹⁸ Ioana Ciodaru, *op. cit.*

¹⁹ Nicolae Bocșan și Valeriu Leu, *op. cit.*

*Naționale a Serbiei.*²⁰

APRILIE

Spre sfârșitul lunii, ia ființă coordonarea din Ungaria a organizației „Opération Villages Roumains”.

3 aprilie: Alexandru Călinescu trimite o scrisoare lui D.R. Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor, prin care se solidarizează cu Mircea Dinescu. Drept urmare, i se interzice dreptul de semnătură.²¹

4 aprilie: Republica Federală Germană își recheamă ambasadorul de la București, în semn de protest împotriva încălcării drepturilor omului de către regimul din România.²²

5 aprilie: *În Polonia se realizează un compromis la convorbirile de la „masa rotundă”. Coaliției guvernamentale îi revin 65% din locuri, iar restul de 35% din locuri se vor ocupa prin alegeri generale. Se reînființează Senatul Poloniei. SUA anunță un ajutor economic important pentru Polonia.* (Expoziția Cronologia Războiului Rece, autor Romulus Rusan.)

5-9 aprilie: Postul de radio Vocea Americii transmite în foileton textul scrisorii lui Dan Deșliu.²³

8 aprilie: Printr-o scrisoare adresată lui Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor din România, scriitorul Aurel Dragoș Munteanu cere sprijin pentru poeții Mircea Dinescu, Dan Deșliu și Ana Blandiana. Scrisoarea va ajunge în Occident și va fi prezentată la Radio Europa Liberă.

9 aprilie: *La Tbilisi, o manifestație antisovietică, în favoarea independenței țării, este reprimată brutal, rezultând 20 de morți și răniți.*

10 aprilie: Radio Europa Liberă difuzează următoarea declarație: „Noi, mai jos semnații scriitori români exilați și originari din România, ne exprimăm deplina solidaritate cu poeții Mircea Dinescu și Dan Deșliu, persecutați de către autorități pentru vina de a-și fi făcut datoria de cetățeni și de scriitori, exprimându-și public opinia asupra treburilor cetății. De asemenea, protestăm cu vigoare împotriva persecuțiilor polițienești la care sunt supuși scriitorii Dan Petrescu și Liviu Cangeopol, împotriva surghiunirii din București a eseistului și filosofului Andrei Pleșu, împotriva punerii la index a unor scriitori precum Ana Blandiana și Aurel Dragoș Munteanu, acesta din urmă pentru că a luat atitudine publică în legătură cu sistematizarea satelor, distrugerea patrimoniului național, discriminările etnice și lipsa de libertate religioasă. Acești scriitori-cetățeni apără în România demnitatea omului și a cuvântului. Suntem alături de ei. Semnează: Wolf von Aichelburg, Sorin Alexandrescu, Dan Alexe, Ioana Andreescu, Leonid Arcade, Nicolae Balotă, Daniel Boc, Andrei Brezianu, Nina Cassian, Theodor Cazaban, Matei Călinescu, Andrei Codrescu, Ilie Constantin, Antonia Constantinescu, Dan Cristea, Șerban Cristovici, Dan Culcer, Ioan Petru Culianu, Virgil Duda, Roxana Eminescu, Constantin Eretescu, Dinu Flămând, Helmut Frauendorfer, Victor Frunză, Sanda Golopenția, Paul Goma, Vintilă Horia, Emil Hurezeanu, Virgil Ierunca, Marie-France Ionesco, Gelu Ionescu, Rodica Iulian, Adina Kenereș, Miron Kiropol, Sonia Larian, Monica Lovinescu, Maria Mailat, Cella Minarth, Herta Müller, Damian Necula, Bujor Nedelcovici, Ion Negoitescu, Virgil Nemoianu, Oana Orlea, Alexandru Papilian, Alain Paruit, Mihai Pupăzan, Lucian Raicu, Petru Romoșan, Horia Stamatu, Victor Stoichiță, Sanda Stolojan, Mariana Șora, Marin Tarangul, Alexandra Târziu, William Totok, Dorin Tudoran, Andrei Ujică,

---

²⁰ Ioana Ciodaru, *op. cit.*

²¹ Liviu Antonesei, Jurnal din anii ciomei: 1987-1989, Ed. Polirom, 1995, p. 75

²² Nicolae Bocșan și Valeriu Leu, *op. cit.*

²³ Mihai Pelin (coord.), *op. cit.*, pp 431-435

Mihai Ursachi, Ion Vianu, Richard Wagner.”²⁴

10 aprilie: Posturile de radio Vocea Americii și France International difuzează informații despre scrisoarea celor șapte intelectuali români care iau apărarea lui Mircea Dinescu.

12 aprilie: Nicolae Ceaușescu anunță în cadrul Plenarei CC al PCR că la sfârșitul lunii martie România a plătit integral „datoria externă a țării, care în 1980 reprezenta peste 11 miliarde de dolari.”

17 aprilie: În Polonia reappare săptămânalul Solidarității „Tygodnik Solidarność”. Se cade de acord pentru reparația ziarului „Gazeta Wyborcza” și prezentarea la televiziune a programelor electorale ale Solidarității.²⁵

22 aprilie: În Ungaria încep negocieri între comuniști (PMSU) și noile forțe politice pentru realizarea unei tranziții pașnice.

22 aprilie: În China, încep la Pekin (Beijing) demonstrații prin care se cer libertăți politice. Acestea vor ține până în 4 iunie, când poliția va reprima cu violență protestul.

27 aprilie: În cadrul unei conferințe organizate la Civic Trust, Prințul Charles ia o poziție fermă împotriva „sistematizării” satelor din România.

29 aprilie: *The Spectator* din Londra publică o nouă scrisoare de protest adresată de Doina Cornea lui Ceaușescu. În post-scriptumul textului, autoarea menționează: „Următoarele persoane au fost de acord să se asocieze acestui protest: George Vasilescu (jurist, Cluj), Bogdan Șerban (Zărnești), Monica Șerban (Zărnești), Marin Brâncoveanu (satul Poiana), Mihai Terja (Zărnești)”.²⁶

MAI

2 mai: Autoritățile maghiare încep să demonteze gardul de sârmă ghimpată de la granița cu Austria. Se desființează astfel un simbol: Cortina de Fier. Primul-ministru Miklós Németh declară că Ungaria și Polonia vor stabili regimuri pluraliste și economie de piață. (Expoziția Cronologia Războiului Rece, autor Romulus Rusan.)

8 mai: János Kádár este schimbat din funcția de președinte al PMSU (partidul comunist).

10 mai: Se lansează în Marea Britanie filiala națională a organizației „Opération Villages Roumains”.

12 mai: 172 de membri ai Congresului SUA cer președintelui George Bush să revizuiască relațiile cu România.²⁷

13-14 mai: Fronturile populare din Țările Baltice adoptă o declarație prin care condamnă anexarea de către URSS a Estoniei, Letoniei și Lituaniei în 1940.²⁸

15 mai: Gorbaciiov, aflat în vizită la Peking (Beijing,) este aclamat de demonstrații din Piața Tien An Men.²⁹

16 mai: Postul de radio BBC a transmis în cadrul emisiunii în limba română fragmente din scrisoarea adresată lui Nicolae Ceaușescu de Ana Blandiana prin care cere dreptul de a publica în România.³⁰

²⁴ Mihai Pelin (coord.), *op. cit.*, p. 430

²⁵ Nicolae Bocșan și Valeriu Leu, *op. cit.*

²⁶ <http://www.memorialulrevolutiei.ro/index.php?page=revista-on-line/memorial-4/anul-1989>

²⁷ Ioana Ciodaru, *op. cit.*

²⁸ idem

²⁹ Jean-François Soulet, *Istoria comparată a statelor comuniste din 1945 până în zilele noastre*, Ed. Polirom, Iași, 1998, p. 313

³⁰ Mihai Pelin (coord.), *op. cit.*, p. 437

18 mai: *Václav Havel este eliberat din închisoare, ca urmare a protestelor interne și externe.*

25 mai: *Gorbaciov este ales președinte al Uniunii Sovietice de către Congresul Deputaților Poporului.*

28 mai: La Radio Kossuth din Budapesta se menționează pentru prima oară numele lui László Tőkés, în legătură cu cazul teatrului studentesc „Thalia” din Timișoara. Mai apoi, László Tőkés va rămâne în atenția radioului și televiziunii maghiare.³¹

29 mai: La București, fizicianul dizident Gabriel Andreescu începe greva foamei, în semn de protest față de politica regimului Ceaușescu. Intenția de a desfășura această acțiune a fost anunțată din timp și informația a ajuns în Vest, la Radio Europa Liberă și la Dan Berindei, vicepreședinte al Ligii pentru Apărarea Drepturilor Omului în România, care o vor face cunoscută.³² În această perioadă scrie eseu „Le devoir d'ingérence”, care a fost publicat în cotidianul francez *Libération* și a ajuns și la întrunirea CSCE.

IUNIE

În perioada 30 mai – 23 iunie, la Paris are loc o sesiune a Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa (CSCE), dedicată dimensiunii umane a acordurilor de la Helsinki. În acest context, mai multe organizații neguvernamentale, printre care și *Fondation du Futur*, organizează între 2-3 iunie, tot la Paris, o reuniune cu tema: *La liberté de l'esprit et la condition humaine en Europe*. S-a dorit ca la conferință să participe mai mulți opozanți ai regimurilor din Europa de Est, din România fiind invitați: Mariana Celac Botez, Radu Filipescu și Gabriel Andreescu, dar scrisorile respective, deși au fost trimise de două ori, n-au ajuns la destinatari.³³

Primul interviu televizat al pastorului Tőkés este difuzat în emisiunea *Panorama* la televiziunea maghiară.³⁴

Spre sfârșitul lunii, în Cehoslovacia, printr-o petiție publică inițiată de liderii Chartei 77 și semnată de 1.800 de persoane, se cere eliberarea deținuților politici, precum și drepturi democratice.

1 iunie: *În Ungaria, partidul comunist recunoaște că fostul premier Imre Nagy, condamnat la moarte pentru rolul său din 1956, a fost victima unui proces înscenat.*

2 iunie: Agenția France Presse publică scrisoarea dizidencii Doina Cornea prin care protestează față de sistematizarea satelor din România și îi susține pe oamenii de cultură care își exprimaseră opinii critice față de regimul comunist.³⁵

3/4 iunie: *În China, la Pekin (Beijing), în Piața Tien An Men are loc reprimarea violentă a demonstrațiilor pentru libertăți politice.*

4 iunie: *În Polonia au loc alegeri generale, parțial libere, încheiate cu succesul opoziției, care obține 160 de locuri din cele 161 ale Senatului.*

5 iunie: Corneliu Vadim Tudor și-a depus carnetul de membru PCR și legitimația de ziarist Agerpress direct pe adresa lui Nicolae Ceaușescu.³⁶

³¹ Marius Mioc – *Revoluția, fără mistere. Începutul revoluției române: cazul László Tőkés*, Editura Almanahul Banatului, Timișoara, 2002, p. 12

³² Gabriel Andreescu, *L-am urât pe Ceaușescu*, Ed. Polirom, Iași, 2009, p. 199

³³ idem, p. 203

³⁴ <http://www.universulromanesc.org/biblio/revolta-populara.html>

³⁵ Ioana Ciodaru, *op. cit.*

³⁶ <http://image.stirileprotv.ro/media/document/60389840.pdf>

7 iunie: În Ungaria se constituie Mișcarea pentru o Ungarie Democrată.³⁷

13 iunie: În Ungaria încep să se desfășoare negocieri între PMSU (partidul comunist) și Opoziție, într-un forum numit Masa Rotundă Națională, cu privire la reformarea democratică, în mod pașnic, a țării. Tratatul va dura până în 18 septembrie.³⁸

15 iunie: Se semnează un acord de reeșalonare a datoriilor Poloniei către Franța, cu ocazia vizitei președintelui François Mitterrand la Varșovia.

15 iunie: Începe campania de expulzare a minorității turce din Bulgaria.³⁹

16 iunie: Liderul revoluției maghiare din 1956, Imre Nagy, este reînhumat la Budapesta cu onoruri oficiale. Asistă circa 200.000 de persoane.

16 iunie: Primele alegeri democratice în Ungaria. Marele câștigător este Frontul Democrat Maghiar, partid aflat în opoziție.

16 iunie: Se semnează „Declarația de la Budapesta” de către persoane publice și câteva organizații – maghiare și române – din emigrație. Ulterior, Regele Mihai „a aprobat întrutotul conținutul declarației care exprimă convingerile sale privind relațiile dintre popoarele român și maghiar”. Manifestații la Budapesta împotriva regimului comunist din România.⁴⁰

23-24 iunie: Kádár János renunță la funcția de președinte de onoare al PSMU și se constituie un Directorat, până la 6 octombrie 1989, sub conducerea lui Nyers Rezső.⁴¹

25 iunie: În Piața Victoriei din Chișinău are loc primul miting autorizat al Frontului Popular. A fost un protest împotriva sărbătorii oficiale, 28 iunie, considerată de autorități drept Ziua eliberării de către Armata Roșie a Basarabiei de sub jugul imperialismului român. A fost denunțat Pactul Ribbentrop-Molotov. Au participat circa 60.000 de persoane.⁴²

26 iunie: Se creează la Bruxelles „Opération Villages Roumains – International”, care coordonează cele șapte OVR naționale: Belgia, Franța, Elveția, Ungaria, Marea Britanie, Olanda și Luxemburg.

27 iunie: „Hotărârea Comitetului Politic executiv al CC al PCR cu privire la realegerea la Congresul al XIV-lea al partidului a tov. Nicolae Ceaușescu în funcția supremă de secretar general al PCR.”

28 iunie: Plenara CC al PCR hotărăște convocarea Congresului al XIV-lea al Partidului Comunist Român în perioada 20-25 noiembrie 1989. Se dă publicității programul adunărilor organizațiilor de partid:

- „Între 1 septembrie – 15 octombrie vor avea loc adunări generale ale organizațiilor de bază și adunări sau conferințe ale organizațiilor de partid din întreprinderi, instituții, unități agricole;
- Între 5-25 octombrie 1989 vor avea loc conferințele organizațiilor comunale, orașenești, municipale și ale organizațiilor de partid ale sectoarelor Capitalei;
- Între 25 octombrie – 10 noiembrie 1989 se vor desfășura conferințele organizațiilor județene ale partidului și Conferința organizației de partid a Capitalei.”

28 iunie: Comitetul Județean Timiș al PCR trimite o telegramă de susținere a realegerii lui Nicolae Ceaușescu.

28 iunie: În Iugoslavia, un milion de persoane participă la comemorarea bătăliei de la

---

³⁷ idem

³⁸ Nicolae Bocșan și Valeriu Leu, *op. cit.*

³⁹ Ioana Ciodaru, *op. cit.*

⁴⁰ <http://www.civicmedia.ro/document-1989-declaratia-de-la-budapesta-autonomie-pentru-transilvania/>

⁴¹ Nicolae Bocșan și Valeriu Leu, *op. cit.*

⁴² Mihai Pelin (coord.), *op. cit.*, p. 443

*Kosovopolje, care a avut loc în urmă cu 600 de ani.*⁴³

IULIE

Poetul Dan Deșliu publică în Occident o scrisoare de protest, drept urmare este arestat la domiciliu.

4 iulie: Ședința Comitetului Politic Executiv al CC al PCR. Se aprobă și se dă publicității proiectul „Programului-Directivă al Congresului al XIV-lea al Partidului Comunist Român cu privire la dezvoltarea economico-socială a României în cincinalul 1991-1995 și orientările de perspectivă până în anii 2000-2010”.

6 iulie: Se publică „Tezele pentru Congresul al XIV-lea al PCR privind dezvoltarea societății românești, perfecționarea conducerii economico-sociale, dezvoltarea democrației muncitorești-revoluționare, creșterea rolului PCR, intensificarea activității ideologice, politico-educative, ridicarea nivelului de cunoaștere științifică, de cultură, a conștiinței revoluționare, raportul de forțe și caracteristicile fundamentale ale situației internaționale”.

7-8 iulie: La București, se desfășoară Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ al Statelor Participante la Tratatul de la Varșovia. Gorbaciov subliniază necesitatea „respectării independenței partidelor frățești” și exclude folosirea forței și amenințării cu forța.

8 iulie: În Polonia, reprezentanții organizațiilor partidului comunist (PMUP) constituie Inițiativa 8 iulie, prin care cer schimbări în conducerea partidului, precum și a denumirii partidului.⁴⁴

9 iulie: Postul de radio Europa Liberă, în cadrul emisiunii *De vorbă cu ascultătorii*, transmite un grupaj de poezii anticomuniste semnate de Ioan Bucovineanu, pseudonimul ales de Ioan Lorin Fortuna.⁴⁵

9-11 iulie: Președintele SUA George Bush vizitează Polonia și apreciază pașii făcuți pentru înfăptuirea unor reforme democratice. Cere Sindicatului Solidaritatea să conlucreze cu partidul comunist. Lech Walesa refuză. (Expoziția Cronologia Războiului Rece, autor Romulus Rusan.)

11-13 iulie: Președintele SUA George Bush vizitează Ungaria.

19 iulie: Generalul Wojciech Jaruzelski este ales președinte al Poloniei de către Seim și Senat, la diferență de un vot.⁴⁶ El se retrage din conducerea partidului comunist, fiind înlocuit de Mieczysław Rakowski.

21 iulie: Mircea Răceanu, fost diplomat, este condamnat la moarte pentru înaltă trădare, de către Tribunalul Militar. Aceasta a fost ultima pedeapsă capitală pronunțată în perioada comunistă. Trei luni mai târziu, Nicolae Ceaușescu îi comută pedeapsa la 20 de ani închisoare, având în vedere că părinții lui Mircea Răceanu au fost membri ai Partidului Comunist înainte de august 1944.

24 iulie: Emisiunea „Panorama” a televiziunii maghiare difuzează un interviu cu László Tőkés.⁴⁷

28 iulie: În Polonia, partidul comunist își modifică doctrina și renunță la ateism.

AUGUST

Emisiunea „*Vasárnapi Újság*” (Jurnal de Duminică) a postului de Radio Kossuth

⁴³ Nicolae Bocșan și Valeriu Leu, *op. cit.*

⁴⁴ Ioana Ciodaru, *op. cit.*

⁴⁵ Declarația lui Ioan Lorin Fortuna, în *Candelă împotriva timpului*, de Titus Suciș și Vasile Bogdan, Ed. Memorialul Revoluției 1989, Timișoara, 2011, p. 89

⁴⁶ Nicolae Bocșan și Valeriu Leu, *op. cit.*

⁴⁷ Marius Mioc – *Revoluția, fără mistere. Începutul revoluției române: cazul László Tőkés*, Editura Almanahul Banatului, Timișoara, 2002, p. 12-13

Budapesta prezintă săptămânal evoluția evenimentelor din jurul bisericii reformate din Timișoara.⁴⁸

3-4 august: Televiziunea maghiară transmite un interviu al regelui Mihai I, în care este criticată situația din România.⁴⁹

14 august: Episcopii reformați László Papp (Oradea) și Gyula Nagy (Cluj) trimit o circulară tuturor preoților reformați din România în care îl critică pe László Tőkés și-l declară exclus din rândul preoților reformați.⁵⁰

15 august: În Polonia, două partide foste aliante ale partidului comunist rup alianța cu acesta și își declară sprijinul pentru „Solidaritatea”. Ultimul prim-ministru comunist al Poloniei, generalul Czeslaw Kiszczak, demisionează pentru a permite formarea unui guvern necomunist.

19 august: În Polonia, Tadeusz Mazowiecki, reprezentant al Solidarității, este desemnat prim-ministru, iar la 24 august Parlamentul aprobă lista noului guvern. Astfel, Tadeusz Mazowiecki devine primul prim-ministru necomunist dintr-o țară membră a Pactului de la Varșovia. Partidul comunist (PMUN) deține doar cinci ministere.

19 august: Lângă Sopron, Ungaria, are loc Piknik-ul Pan-European, unde un număr de circa 600-800 de cetățeni est-germani refugiați în Ungaria forțează frontiera și trec în Austria.⁵¹

19 august: Nicolae Ceaușescu trimite un mesaj conducătorilor partidelor comuniste din statele membre ale Pactului de la Varșovia, cerând adoptarea unei poziții prin care să se oprească „cursul evenimentelor care urmăresc îndepărtarea socialismului din Polonia”.

20 august: Episcopia Reformată din Oradea hotărăște înlocuirea lui László Tőkés cu preotul reșițean Botond Makay, în funcția de preot al parohiei reformate din Timișoara.⁵²

21 august: La Timișoara, „în sala Operei Române și a Teatrului Național din Timișoara a avut loc adunarea festivă consacrată împlinirii a 45 de ani de la glorioasa Revoluție de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă de la 23 August 1944”.⁵³

21 august: Partidul comunist polonez (PMUP) respinge afirmațiile făcute de Nicolae Ceaușescu în mesajul din 19 august.

21 august: La Praga are loc o mare manifestație pentru comemorarea invadării în 1968 a Cehoslovaciei de către trupe ale Pactului de la Varșovia. Sunt arestate 376 de persoane.⁵⁴

23 august: La împlinirea a cincizeci de ani de la semnarea Pactului Ribbentrop-Molotov, popoarele baltice formează în jurul celor trei țări un lanț uman, lung de circa 600 k., la care au participat aproximativ două milioane de persoane. A fost numit „Lanțul baltic” sau „Lanțul Libertății”.

24 august: Prim-ministrul Ungariei, Miklós Németh, informează Republica Federală Germania și Austria despre decizia de a deschide granița dintre Ungaria și Austria.

24 august: Partidul comunist maghiar (PMSU) respinge ferm afirmațiile din mesajul

⁴⁸ <http://www.procesulcomunismului.com/marturii/fonduri/mnioc/revmistere/docs/03cronol.htm>

⁴⁹ Ioana Ciodaru, *op. cit.*

⁵⁰ László Tőkés – *Asediul Timișoarei*, Eparhia Reformată de pe lângă Piatra Craiului, Oradea, 1999, pag. 46-47, în Marius Mioc, *op. cit.*

⁵¹ *Áttörés*, Ad-Art Stúdió Győr 1999, Páneurópai Piknik 89 Alapítvány, p. 16, în Marius Mioc, *op. cit.*

⁵² Marius Mioc, *op. cit.*, p. 148

⁵³ Drapelul Roșu, 22.08.1989

⁵⁴ Nicolae Bocșan și Valeriu Leu, *op. cit.*

lui Nicolae Ceaușescu, transmis la 19 august.

26 august: Mohammad Najibullah, președintele Afganistanului, sosește la București venind de la Belgrad și solicită bunele oficii ale României pe lângă guvernul sau președintele iranian pentru contactarea unor grupări de afgani din Iran și Pakistan.⁵⁵

27 august: *La Chișinău, are loc o imensă demonstrație, la care participă sute de mii de persoane, numită ulterior Marea Adunare Națională: se cere proclamarea limbii române ca limbă oficială a R.S.S. Moldovenești.*

28 august: Un ziarist american, Robert Cullen, ia un interviu lui Gabriel Andreescu, în apartamentul acestuia din București. La ieșirea din clădire este reținut de Securitate și expulzat, iar lui Gabriel Andreescu i se fixează domiciliu forțat la Buzău, fiind urmărit în permanență de oamenii Securității. Va rămâne acolo până în zilele Revoluției.⁵⁶

30 august: La Radio Europa Liberă se difuzează un amplu text intitulat „*Scrisoare deschisă organelor de represiune din România*”, semnat de Dan Petrescu, care face un adevărat rechizitoriu al acțiunilor Securității și ia apărarea unor intelectuali ieșeni: Luca Pițu, Mihai Dinu Gheorghiu, Al. Călinescu, Corneliu Ștefanache și Alexandru Tacu.

30 august: *La ambasada R.F. Germania din Praga se adună mii de cetățeni est-germani, care solicită azil politic. La fel ca în Ungaria, sunt transportați la frontiera cehoslovaco-vest-germană.*⁵⁷

31 august: *La Chișinău, Sovietul Suprem al R.S.S. Moldovenească (parlamentul) declarată limba română ca limbă de stat și adoptă alfabetul latin.*

SEPTEMBRIE

1 septembrie: Episcopia Reformată din Oradea îl somează pe László Tőkés să elibereze apartamentul în care locuiește, proprietate a parohiei reformate din Timișoara.⁵⁸

4 septembrie: *În RDG începe seria „demonstrațiilor de luni” de la Leipzig, care se desfășoară săptămânal până în octombrie. În ciuda arestărilor, numărul participanților crește treptat de la circa 1.200 la 10.000 de persoane, în 2 octombrie.*

4-5 septembrie: Ion Stoian, ministrul de Externe al României, este trimis de Nicolae Ceaușescu în Iran, ca urmare a solicitării de bune oficii făcute de Mohammad Najibullah, președintele Afganistanului. Cu această ocazie, partea iraniană îl invită pe Nicolae Ceaușescu în Iran.⁵⁹

6 septembrie: Vizita în România a lui Ladislav Adamec, președintele guvernului R.S. Cehoslovace.

10 septembrie: *Guvernul maghiar reziliază Convenția din 1968 încheiată cu guvernul Republicii Democratice Germane privind limitarea trecerii cetățenilor est-germani într-o țară.*⁶⁰

11 septembrie: *Ungaria își deschide frontiera spre Austria, permițând trecerea spre Vest a est-germanilor care se refugiaseră pe teritoriul ei.*

---

⁵⁵ Lavinia Betea, *Enigma vizitei lui Ceaușescu la Teheran*

(http://www.historia.ro/exclusiv_web/general/articol/enigma-vizitei-lui-ceausescu-teheran)

⁵⁶ Gabriel Andreescu, *op. cit.*, p. 212

⁵⁷ idem

⁵⁸ Marius Mioc, *op. cit.*, p. 147-148

⁵⁹ Lavinia Betea, *Enigma vizitei lui Ceaușescu la Teheran*

(http://www.historia.ro/exclusiv_web/general/articol/enigma-vizitei-lui-ceausescu-teheran)

⁶⁰ Ioana Ciodaru, *op. cit.*

11 septembrie 1989: Emisiunea *Panorama* a Televiziunii Ungare tratează pe larg cazul Tőkés.⁶¹

12 septembrie: Dispare inginerul constructor Ernő Újvárossy, șeful lucrărilor de renovare a bisericii reformate unde slujea pastorul László Tőkés. Va fi găsit mort peste două zile, în Pădurea Verde de lângă Timișoara. László Tőkés va susține că e vorba de o crimă politică.⁶²

15 septembrie: Luca Pițu primește înștiințarea oficială de desfacere a contractului de muncă de la Facultatea de Filologie a Universității Alexandru I. Cuza din Iași. Concedierea a avut drept pretext restrângerea numărului de locuri pentru admitere la Facultatea de Filologie. I s-a propus atunci un post de profesor la un liceu periferic, dar l-a refuzat. În ianuarie 1990 a fost reintegrat la Catedra de Franceză a facultății.

18 septembrie: În Ungaria se semnează un acord între comuniști (PMSU) și noile forțe politice, în urma negocierilor începute la 22 aprilie.

21 septembrie: În RDG, grupul politic independent „Noul Forum” este declarat ilegal.

21 septembrie: Episcopia Reformată Oradea îl cheamă în judecată pe László Tőkés, la Judecătoria Timișoara, cerând evacuarea acestuia din locuința de serviciu.⁶³

27 septembrie: Parlamentul Sloveniei modifică Constituția Republicii, înlăturând articolul privind rolul conducător al Uniunii Comuniștilor și adăugând dreptul la secesiune față de Iugoslavia.⁶⁴

28 septembrie: Partidul Comunist Italian nu a invitat PCR la festivitățile prilejuite de aniversarea ziarului *L'Unita*. În plus, organizează o dezbatere în care este criticată politica dusă de Nicolae Ceaușescu.⁶⁵

28 septembrie: Într-o scrisoare adresată lui Dumitru Radu Popescu, Radu Enescu ia apărarea lui Mircea Dinescu, Ana Blandiana, Ștefan Augustin Doinaș și Andrei Pleșu.⁶⁶ Scrisoarea este difuzată integral la Radio Europa Liberă în 14 decembrie 1989.

29 septembrie: Disidentul Dan Petrescu este anunțat că, prin reducerea schemei de personal, s-a desființat postul său de la Biblioteca Centrală Universitară din Iași. I se oferă trei alte posturi, dar el le refuză, apreciind că nu sunt potrivite.

OCTOMBRIE

Comandanții Securităților județene din sudul țării sunt informați la București despre situația internațională și din țară. Li se cere să ia măsuri pentru a evita provocările de orice natură.⁶⁷

3 octombrie: RDG închide granița cu Cehoslovacia pentru a împiedica refugierea în Vest a est-germanilor.

5 octombrie: Panama anunță la ONU că a fost dejucată o lovitură de stat. Președintele George Bush declară că SUA nu are niciun amestec, dar va menține presiunea pentru a obține demisia generalului Antonio Noriega.

7 octombrie: În Ungaria, partidul comunist (PSMU) se transformă în Partidul Socialist

---

⁶¹ Marius Mioc, *op. cit.*

⁶² idem, p. 88-92

⁶³ idem, p. 146-174

⁶⁴ Ioana Ciodaru, *op. cit.*

⁶⁵ Ioana Ciodaru, *op. cit.*

⁶⁶ Mihai Pelin, *op. cit.*, p. 449, 456

⁶⁷ *Adevăruri incomode: Decembrie 1989*, Ed. Semne, București, 2013, p. 240

Maghiar. Președinte este ales Rezső Nyers.

7 octombrie: La Berlin, liderii statelor membre ale Pactului de la Varșovia participă la festivitățile organizate cu ocazia Zilei Naționale a RDG. Gorbaciov îl îndeamnă pe Erich Honecker să adopte măsuri reformiste.

7-8 octombrie: Vizita în România a lui Yasser Arafat, președintele Organizației pentru Eliberarea Palestinei.

8 octombrie: Dan Petrescu intră în greva foamei, în semn de protest față de concedierea sa din funcția de bibliotecar la Biblioteca Centrală Universitară din Iași. O serie de personalități culturale, din România și din diaspora, îl susțin, printre acestea s-au numărat: Mariana Marin, Monica Lovinescu și Paul Goma.

8 octombrie: Se transmite la Radio Europa Liberă, Vocea Americii, BBC și Radio Paris „*Apelul pentru ne-alegerea lui Nicolae Ceaușescu*” (numit și „*Apel împotriva lui Ceaușescu*” sau „*Declarația de la Iași*”), text inițiat de Dan Petrescu. *Apelul* a fost semnat și de Doina Cornea (care-și dăduse acordul anticipat), Liviu Antonesei, Eugen Amarandei, Gabriela Iavolschi, Mariana Marin, Luca Pițu, Filip Răduți, soții Gina și Dan Sâmpălean (Blaj), Alexandru Tacu și Lidia Ungureanu. *Apelul* apare a doua zi și în ziarul francez „*Libération*”, cu sprijinul lui Gilles Schiller, cel care l-a intervievat pe Dan Petrescu în 1988. După difuzarea sa, semnatarii au primit arest la domiciliu și au fost chemați la Securitate pentru a fi anchetați. Dan Petrescu, arestat la domiciliu din 13 octombrie, a avut până la revoluție un agent la poartă care supraveghea clădirea. La fel și Liviu Antonesei.

În apărarea lor au luat poziție o serie de personalități românești din exil. Mihai Dinu Gheorghiu, aflat de puțin timp cu o bursă în Franța, dă un interviu Europei Libere. Îi susține pe semnatarii *Apelului* și explică totodată de ce au fost dați afară Dan Petrescu și Luca Pițu din posturile avute.

Ulterior, au mai aderat la *Apel* și Alexandru Arhip, soții Dana și Emil Coșeru, Nichita Danilov, Petre Ilieșu, Dan Ionescu, Daniel Iosipescu, Georgel Moraru, Elisabeta Culianu Petrescu, Lilian Prager, Dorin Spineanu, soții Gabriel și Virginia Stănescu, Liviu Ioan Stoiciu și Alina Tacu, dar semnăturile lor nu au mai putut fi transmise datorită acțiunii Securității.

9 octombrie: În RDG, la „*demonstrația de luni*” de la Leipzig participă circa 70.000 de persoane, în ciuda zvonurilor că va urma o reprimare sângeroasă.

9 octombrie: Postul de radio Kossuth începe difuzarea emisiunii „*Alternativa României*”, organizată de redacția ziarului „*Informații despre Ardeal*”.⁶⁸

10 octombrie: Dan Petrescu și Luca Pițu sunt primii români care vorbesc din România la Radio Europa Liberă, fiind sunați la telefonul unui prieten din Iași, Filip Răduți, de către Nicolae Constantin Munteanu. Convorbirea este difuzată în cadrul emisiunii *Actualitatea românească*.⁶⁹

Numărul la care Dan Petrescu putea să fie sunat îl transmitea telefonic Dana Coșeru lectoriței italiene Anna Alassio, expulzată din Iași în anul precedent, care îl comunica Mariei Mailat, iar mai departe ajungea la Monica Lovinescu.

10 octombrie: La ședința protopopiatului reformat din Arad este criticat comportamentul lui László Tőkés. Acesta nu e prezent la ședință.⁷⁰

15 octombrie: László Tőkés îi scrie lui Nicolae Ceaușescu, rugându-l să-l apere împotriva

⁶⁸ Ioana Ciodaru, *op. cit.*

⁶⁹ Textul dialogului purtat este reprodus în volumul lui Liviu Antonesei, *Jurnal din anii ciumei: 1987-1989*, Ed. Polirom, 1995, p. 177

⁷⁰ László Tőkés – *Temesvár ostroma*, editura Hungamer, Budapesta, 1990, p. 173-174, în Marius Mioc, *op. cit.*

încercărilor „ilegale” ale episcopului László Papp de a-l îndepărta din Timișoara.⁷¹

16 octombrie: În RDG, la „demonstrația de luni” de la Leipzig participă circa 120.000 de persoane. Demonstrații similare au loc la Dresda și Magdeburg.

17-20 octombrie: În Ungaria, Parlamentul adoptă un set de legi fundamentale pentru trecerea la democrație: alegeri libere, cu participarea mai multor partide, alegerea prin vot direct a președintelui, separarea puterilor în stat etc.

18 octombrie: Sub presiunea demonstrațiilor de la Leipzig, secretarul general al Partidului Socialist Unit din Germania (PSUG), Erich Honecker, este înlocuit de Egon Krenz, numărul doi din partid, acesta fiind ales secretar general al PSUG, președinte al Consiliului de Stat și al Consiliului de Apărare Națională.

19 octombrie: În Ungaria, la propunerea deputatului Ernő Raffay din Seghedin, Parlamentul maghiar adoptă o declarație de solidaritate cu László Tőkés.⁷²

19 octombrie: Nicolae Ceaușescu îl primește pe trimisul special al președintelui Republicii Islamice Iran, Kahmoud Vaezi, adjunct al ministrului Afacerilor Externe.

20 octombrie: Judecătoria Timișoara dă o sentință prin care dispune evacuarea din locuință a lui László Tőkés. Această hotărâre va fi atacată cu recurs.⁷³

23 octombrie: În RDG, la „demonstrația de luni” de la Leipzig participă circa 300.000 de persoane, cerând libertăți politice și dreptul de a înființa partide de opoziție.

23 octombrie: În Ungaria, această zi, în care se comemorează revoluția din 1956, devine zi națională.⁷⁴

23 octombrie: La Timișoara, are loc Conferința de dare de seamă și alegeri a organizației municipale de partid Timișoara.

28 octombrie: La Praga, 10.000 de persoane cer demisia lui Miloš Jakeš, primul secretar al Partidului Comunist Cehoslovac.⁷⁵

28 octombrie: În Polonia se înființează un partid catolic.

NOIEMBRIE

În *Frankfurter Allgemeine Zeitung* apare un text critic la adresa regimului din România: „Mamutul și literatura”, semnat de Mircea Dinescu.⁷⁶

La sfârșitul lunii, „în sala de ședințe de la Marele Stat Major a avut loc o adunare a ofițerilor care dețineau funcții de conducere în Comandamentele și Direcțiile din București ale Ministerului Apărării Naționale. Șeful instituției, generalul Ștefan Gușă, a venit însoțit de șeful Direcției de Informații a armatei, viceamiralul Ștefan Dinu. Vreme de două ore, acesta din urmă a prezentat o informare în legătură cu evoluțiile apărute în ultima perioadă pe plan politic și social în țările lagărului socialist.⁷⁷

1 noiembrie: RDG redeschide frontiera cu Cehoslovacia și numeroși est-germani se

⁷¹ László Tőkés – *Asediul Timișoarei*, Eparhia Reformată de pe lângă Piatra Craiului, Oradea, 1999, p. 51, în Marius Mioc, *op. cit.*

⁷² Dumitru Preda, Mihai Retegan – 1989 – *Principiul dominoului*, Editura Fundației Culturale Române, București, 2000, p. 248

⁷³ Marius Mioc, *op. cit.*, p. 166-174

⁷⁴ Nicolae Bocșan și Valeriu Leu, *op. cit.*

⁷⁵ idem

⁷⁶ Mihai Pelin, *op. cit.*, p. 509, Mircea Dinescu, *Moartea citește ziarul*, Ed. Cartea Românească, București, 1990, p. 89-95

⁷⁷ *Adevăruri incomode: Decembrie 1989*, Ed. Semne, București, 2013, p. 100

refugiază în RFG tranzitând prin această țară.

2 noiembrie 1989: Patru indivizi mascați și înarmați cu cuțite pătrund în locuința lui László Tőkés. Acesta avea musafiri (spre surprinderea atacatorilor) și cu ajutorul lor îi alungă pe intruși. La plângerea formulată de László Tőkés se va da în decembrie 1989 o soluție de neîncepere a urmăririi penale. Deși după revoluție cercetările în acest caz vor fi reluate, nu se vor identifica făptașii, iar dosarul penal va fi închis ca urmare a prescripției.⁷⁸

3 noiembrie: La Timișoara are loc ședința comună a plenarei Comitetului Județean Timiș al PCR și sesiunea Consiliului Popular Județean Timiș. A participat Ion Coman. Radu Bălan este numit prim-secretar al Comitetului Județean Timiș, înlocuindu-l pe Ilie Matei, care trece la CC al PCR.

4 noiembrie: *La Berlin, în Alexanderplatz, are loc o manifestație uriașă de protest. Participă 500.000 de persoane care cer libertăți democratice.*

7 noiembrie: *În RDG, Biroul Politic al PSUG și primul-ministru Willy Stoph demisionează.*

9 noiembrie: *Autoritățile din RDG deschid granița către Vest. Demonstrații încep demolarea zidului care a împărțit Berlinul în două. Conducerea RDG renunță la monopolul partidului comunist și anunță alegeri libere.*

7-10 noiembrie: *La Chișinău izbucnesc conflicte violente între adepți ai Frontului Popular Moldovenesc (mișcare antisovietică) și forțele de ordine.*

10 noiembrie: *În Bulgaria, Todor Jivkov demisionează din fruntea Partidului Comunist Bulgar și este înlocuit de Petăr Mladenov.*

11 noiembrie: La Timișoara se desfășoară lucrările Conferinței organizației județene de partid.

12 noiembrie: Geamurile dinspre stradă ale locuinței lui László Tőkés sunt sparte de persoane necunoscute.⁷⁹

14 noiembrie: *Deschiderea granițelor în Ungaria și R.D. Germană determină Cehoslovacia să ia o măsură similară. Premierul cehoslovac anunță ridicarea restricțiilor de călătorie.⁸⁰*

15 noiembrie: *Se lansează „Opération Villages Roumains – Danemarca”. La începutul lui decembrie, OVR numără peste 2.200 de comune adoptate de către localități din 15 țări europene.*

15 noiembrie: *Declarație critică la adresa regimului politic din România făcută de Frank Wolf în Camera Reprezentanților a SUA: „Cred că în România se înregistrează astăzi mult mai multe persecuții decât în orice altă țară din lume. Este unul din ultimele state cu regim stalinist.”*

16 noiembrie: *Petru Lucinschi îl înlocuiește pe Simion Grosu în funcția de prim-secretar al Partidului Comunist din R.S.S. Moldovenească.*

17 noiembrie: *La Praga, are loc o manifestație anticomunistă organizată de studenți, care este reprimată violent de poliție. Este începutul Revoluției de catifea.*

17 noiembrie: *La Varșovia este dărâmată statuia lui Felix Edmundovici Dzerjinski, primul conducător al poliției politice bolșevice.*

17 noiembrie: *În Bulgaria, are loc o mare demonstrație anticomunistă la Sofia.*

---

⁷⁸ Marius Mioc, *op. cit.*, p. 93

⁷⁹ László Tőkés – *Aseziul Timișoarei*, Eparhia Reformată de pe lângă Piatra Craiului, Oradea, 1999, p. 59, în Marius Mioc, *op. cit.*

⁸⁰ Nicolae Bocșan și Valeriu Leu, *op. cit.*

19 noiembrie: În Cehoslovacia se formează Forumul Civic, o coaliție antiguvernamentală condusă de Václav Havel. Demonstrațiile continuă, ajungând la jumătate de milion de participanți la Praga, în 20 noiembrie.

20 noiembrie 1989: László Tőkés este condus la Miliția economică, unde căpitanul Viorel Bucur îi prezintă chitanța pentru primirea sumei de 20.000 lei, scrisă de Tőkés, document confiscat la granița cu Ungaria de autoritățile vamale.

20-24 noiembrie: Se desfășoară cel de al XIV-lea Congres al PCR, unde Nicolae Ceaușescu este reales secretar general. Participă 3.308 delegați. În ultima zi a congresului are loc în Capitală „o mare adunare populară”, transmisă în direct la TVR și radio. Presa anunță că au participat 120.000 de persoane.

23 noiembrie: Un grup de angajați de la Uzinele Mecanice Timișoara încearcă să organizeze o demonstrație pașnică împotriva realegerii lui Ceaușescu. În hală sunt câteva sute de muncitori, dar în curte ajung doar vreo treizeci, așa că renunță. Ulterior, câțiva lideri vor fi anchetati.⁸¹

24 noiembrie: În Cehoslovacia, Karel Urbanek îl înlocuiește pe Miloš Jakeš în fruntea Partidului Comunist Cehoslovac.

25 noiembrie: Egon Krenz, președintele Consiliului de Stat din RDG, anunță organizarea de alegeri libere înainte de sfârșitul anului 1990.

26 noiembrie: Referendum în Ungaria privind democratizarea țării. Forțele democratice câștigă.⁸²

27 noiembrie: În Cehoslovacia are loc o grevă generală de două ore.

27/28 noiembrie: Nadia Comăneci fuge din țară, trecând granița, pe fâșie, pe la Cenad, jud. Timiș.

28 noiembrie: Tribunalul Timiș respinge recursul lui László Tőkés și menține hotărârea de evacuare a acestuia din locuință.⁸³

28 noiembrie: Helmut Kohl, cancelarul Germaniei, propune un plan în zece puncte având ca obiectiv reunificarea țării.⁸⁴

28 noiembrie: În Cehoslovacia, Partidul Comunist renunță la putere și la rolul său conducător. Sunt anunțate și alte măsuri democratice.

DECEMBRIE

1 decembrie: În Republica Democrată Germană, Parlamentul (Volkskammer) elimină din Constituție rolul conducător al PSUG.

2 decembrie: Se adoptă un *Plan de Măsuri* prin care Securitatea și Miliția erau împuternicite să desfășoare activități informative pentru a asigura un control eficient asupra persoanelor pretabile la acțiuni ostile regimului comunist.⁸⁵

2-3 decembrie: Mihail Gorbaciov și George Bush se întâlnesc pe o navă în apropiere de Malta.

---

⁸¹ Ionel Țirc, *Revoluția a început în noiembrie*, Revista *Orizont*, nr. 1/1990, p. 4

⁸² Nicolae Bocșan și Valeriu Leu, *op. cit.*

⁸³ Marius Mioc, *op. cit.*, p. 193-197

⁸⁴ Jean-François Soulet, *Istoria comparată a statelor comuniste din 1945 până în zilele noastre*, Ed. Polirom. Iași, 1998, p. 319

⁸⁵ Alexandru Oșca (coord.), *Revoluția română în Banat*, Ed. Sitech, Craiova, 2009, p. 120

3 decembrie: Sub presiunea străzii, Egon Krenz demisionează din funcția de secretar general al PSUG, iar în 6 decembrie și din funcția de președinte al RDG.

4 decembrie: La Moscova are loc întâlnirea conducătorilor statelor participante la Tratatul de la Varșovia. Este prezent și Nicolae Ceaușescu. Presa din România va relata: „În cadrul întâlnirii, tovarășul Mihail Gorbaciov a prezentat o largă informare în legătură cu desfășurarea și rezultatele întâlnirii sale din Malta cu G. Bush, președintele SUA, care a avut loc în zilele de 2-3 decembrie a.c.”

La această întâlnire se adoptă o declarație în care este condamnată intervenția Pactului de la Varșovia în 1968 în Cehoslovacia.

4 decembrie: George Bush merge la Bruxelles pentru a prezenta țărilor membre ale NATO rezultatul discuțiilor cu Gorbaciov.

4 decembrie: La București se anunță că Nicolae Ceaușescu „va efectua o vizită oficială de prietenie în Republica Islamică Iran, la invitația președintelui Republicii Islamice Iran, Ali Akbar Hashemi Rafsanjani, în a doua decadă a lunii decembrie”.

4 decembrie: La Timișoara, Plenara lărgită a Consiliului Uniunii Asociațiilor Studenților Comuniști din Centrul Universitar Timișoara trimite o telegramă lui Nicolae Ceaușescu: „suntem decși ca, urmându-vă minunatul exemplu de muncă și de viață pe care o oferă activitatea Dumneavoastră de peste șase decenii de dăruire și eroism pentru binele și fericirea țării, să muncim cu rodnicie, să învățăm cât mai bine, să ne lărgim în permanență orizontul de cunoaștere” (etc.).

5 decembrie: La București se dă publicității Decretul Consiliului de Stat al RSR „privind majorarea cuantumului burselor pentru studenți și elevi și acordarea burselor pentru studenții fii de muncitori și țărani cooperatori, indiferent de veniturile părinților.”

6 decembrie: Președintele francez, François Mitterrand, se întâlnește la Kiev cu Mihail Gorbaciov.

7 decembrie: În Bulgaria se constituie Uniunea Forțelor Democratice, care reunește mai multe grupuri anticomuniste. Acestea cer noi reforme democratice, cea mai importantă dintre ele fiind eliminarea rolului conducător al partidului comunist.

7 decembrie: În RDG încep convorbiri între PSUG și forțe politice de opoziție.

7 decembrie: Familiei Tőkés i se înmânează somația executorului judecătoresc în care i se pune în vedere să evacueze locuința în răstimp de 8 zile.⁸⁶

10 decembrie: La slujba duminicală, László Tőkés își anunță enoriașii că în 15 decembrie expiră termenul de evacuare dictat de Judecătoria Timișoara și îi cheamă să fie martori la această evacuare.

10 decembrie: Amplă manifestație prodemocratică la Sofia.

10 decembrie: În Cehoslovacia, președintele Gustáv Husák numește un nou guvern, format din foștii conducători ai „Primăverii de la Praga”, din comuniști și reprezentanți ai societății civile.

11 decembrie: În Bulgaria, Petăr Mladenov anunță că partidul comunist renunță la rolul său conducător și că se vor organiza alegeri libere anul următor.

14 decembrie: Parlamentul vest-european, cu sediul la Strasbourg, adoptă o declarație cu privire la România, în care condamnă politica de violență și asuprire, exprimându-și indignarea cu privire la încălcarea tot mai frecventă și brutală a drepturilor omului într-o perioadă în care Europa Centrală și de Est se îndreaptă către democrația parlamentară și decide

---

⁸⁶ Marius Mioc, *op. cit.*, p. 200-201

câteva măsuri în acest sens.

14 decembrie: Radio Europa Liberă difuzează trei scrisori de protest adresate de Alexandru Paleologu, Mihai Șora și Radu Enescu președintelui Uniunii Scriitorilor din RSR, Dumitru Radu Popescu. Este amintit și un alt protest, colectiv, semnat de 18 scriitori, adresat tot lui D.R. Popescu.⁸⁷

14 decembrie: Comandamentul Trupelor de Grăniceri trece de la Ministerul Apărării Naționale la Ministerul de Interne.

14 decembrie: La Iași eșuează încercarea de a convoca un miting anticeaușist în Piața Unirii. Organizatorii susțin că acțiunea a fost inițiată de Frontul Popular Român, „o organizație constituită în secret în perioada 27 noiembrie - 14 decembrie 1989”.⁸⁸ „Ziua de 14 decembrie s-ar fi dorit începutul revoluției române.”⁸⁹ Aceste afirmații sunt contestate cu argumente de Alexandru Tacu în lucrarea *Revoluția la Negru. Iași 14 decembrie 1989, începutul revoluției române? – o fraudă!*, Ed. 3D Arte, Iași, 2010. Alexandru Tacu este unul dintre semnatarii declarației anticeaușiste inițiate de Dan Petrescu și făcută publică în octombrie 1989.

15 decembrie: La Timișoara începe **Revoluția!**

16 decembrie: La Timișoara, în ziarul *Drapelul Roșu*, apare un articol semnat de profesorul universitar Eugen Todoran, despre poetica eminesciană, cu titlul: „Așa poporul meu, în tine e puterea-ți...!”

16-17 decembrie: Cancelarul vest-german Helmut Kohl vizitează Ungaria.⁹⁰

16 decembrie: În RDG, PSUG (partidul comunist) se transformă în Partidul Socialismului Democratic, abandonând ideologia marxist-leninistă.

18 decembrie: În *Scînteia tineretului*, pe pagina întâi, cu trimitere pe ultima pagină, apare un material cu titlul: „Câteva sfaturi pentru cei aflați în aceste zile la mare”. Unii comentatori au apreciat că el conținea indicații codificate destinate „teroriștilor”.⁹¹ Autorul, Sorin Preda, a declarat că a fost vorba doar de un material umoristic, greșit interpretat datorită contextului.⁹²

18-20 decembrie: Vizita lui Nicolae Ceaușescu în Iran.

18 decembrie: În Ungaria se încheie congresul Partidului Muncitoresc Socialist Ungar. Președinte este ales Gyula Thurmer.

19 decembrie: „Serviciile speciale informau că în ziua de 19 decembrie a avut loc întâlnirea șefilor adjuncți ai Statelor Majore din țările Tratatului de la Varșovia, la Kiev, pentru a discuta situația din România. România nu a fost invitată. Se mai informa și că la Ungheni, pe râul Prut, se pusese podul de vase până la jumătatea apei.”⁹³

20 decembrie: Ion Stoian, ministrul de Externe al României, primește informații privind România: „Declarația ministrului de Externe francez că va privi cu înțelegere o eventuală pătrundere a trupelor sovietice în România. La două ore distanță, declarația secretarului de stat

---

⁸⁷ Mihai Pelin, *op. cit.*, p. 457

⁸⁸ Gheorghe I. Florescu, Cassian Marian Spiridon, *Iași, 14 decembrie 1989, începutul revoluției române*, Ed. Cogito, Oradea, 2000, p. 123

⁸⁹ Gabriel Ghachi, *Monitorul*, Iași, 23 decembrie 1997 (citat de Florescu, Spiridon, p. 253) apud A. Tacu, p. 59

⁹⁰ Nicolae Bocșan și Valeriu Leu, *op. cit.*

⁹¹ *Adevăruri incomode: Decembrie 1989*, Ed. Semne, București, 2013, p. 334

⁹² <http://jurnalul.ro/campaniile-jurnalul/decembrie-89/semnalul-revolutiei-527033.html>

⁹³ Lavinia Betea, *Enigma vizitei lui Ceaușescu la Teheran*

(http://www.historia.ro/exclusiv_web/general/articol/enigma-vizitei-lui-ceausescu-teheran)

Baker că SUA sunt de acord cu poziția Franței.”⁹⁴

20 decembrie: *Intervenția militară SUA în Panama împotriva dictatorului Manuel Antonio Noriega.*

21 decembrie: Nicolae Ceaușescu este nevoit să fugă cu elicopterul din București din cauza protestelor celor veniți la mitingul din Piața Palatului.

22 decembrie: În România, puterea este preluată de Frontul Salvării Naționale.

25 decembrie: Soții Ceaușescu sunt executați într-o unitate militară din Târgoviște, în urma unui simulacru de proces.

27 decembrie: Monitorul Oficial al României nr. 5/1989 publică Decretul nr. 4 din 26 decembrie 1989 al Consiliului Frontului Salvării Naționale „privind trecerea în componența Ministerului Apărării Naționale a Departamentului Securității statului și a altor organe din subordinea Ministerului de Interne”.

28 decembrie: *În Cehoslovacia, Alexander Dubček este ales purtător de cuvânt al Parlamentului.*

29 decembrie: *Václav Havel este ales de către Parlament președinte al Cehoslovaciei.*

29 decembrie: *Seimul, Parlamentul polonez, schimbă denumirea țării din Republica Populară Polonă în Republica Polonă.*

---

⁹⁴ idem